

2009-10-08

Öppna jämförelser Folkhälsa 2009

Sveriges Kommuner och Landsting, SKL, har tillsammans med Socialstyrelsen och Statens folkhälsoinstitut utvecklat öppna jämförelser på folkhälsoområdet vilket resulterat i en rapport som nu offentliggörs 12 oktober 2009.

Om Öppna jämförelser Folkhälsa

Syftet med öppna jämförelser är att

- öka insyn och öppenhet om vad kommuner och landsting åstadkommer,
- stimulera till förbättringsarbete.

De utvalda indikatorerna utgör exempel på viktiga faktorer för folkhälsan och är sådana som på olika sätt är påverkbara, inte minst genom politiska beslut. De är tillgängliga och möjliga att följa över tid. Genom redovisningen syftar Öppna jämförelser folkhälsa till att stimulera till fördjupade diskussioner och analyser för att prioritera och utveckla folkhälsoinsatserna på den lokala och regionala nivån.

Nationell folkhälsopolitik

En god folkhälsa bidrar till en hållbar utveckling och ekonomisk tillväxt. Det finns ett starkt samband mellan ohälsa och svag ekonomi och samhällen med höga ohälsotal har svårt att få en god ekonomisk utveckling utan att arbeta med ohälsan.

Svenska nationella folkhälsopolitiska mål fastställdes år 2003 och en ny folkhälsoproposition behandlades av riksdagen år 2008. Det övergripande målet är ”att skapa samhälleliga förutsättningar för en god hälsa på lika villkor för hela befolkningen”.

Utdrag ur resultatet

I detta utdrag ligger fokus på Uddevallas resultat och enbart de indikatorer som visas på kommunnivå har tagits med. För varje indikator har kommunen fått en färgsignal som beskriver kommunens resultat i jämförelse med Sveriges övriga kommuner. Grön markering betyder att kommunen tillhör den bästa fjärdedelen, gult är markering för de mittersta kommunerna och rött betyder att resultatet tillhör den sämsta fjärdedelen. För en mer lokal jämförelse har Uddevallas värden kompletterats med värden för några av våra närmaste grannkommuner; Trollhättan, Lilla Edet, Vänersborg, Färgelanda och Munkedal samt rikets snitt. För varje indikator finns också exempel på påverkansmöjligheter ur SKLs rapport. Sist i denna sammanställning finns en mycket kort sammanfattning samt några kommentarer.

2009-10-08

Självskattat allmänt hälsotillstånd

Studier där man jämfört självskattad hälsa från enkätstudier och dödlighet från register, har visat att personer som anger en god självskattad hälsa lever längre än personer som anger att de har dålig hälsa.

	Självskattat allmänt hälsotillstånd Andel (%) med gott självskattat hälsotillstånd, 18-80 år, 2006-2008		
	Totalt	Män	Kvinnor
Riket	70,4	73,2	68,2
Munkedal	66,3	65,2	67,2
Färgelanda	65,7	67,0	64,6
Lilla Edet	67,6	70,3	65,4
Trollhättan	67,7	71,8	64,7
Uddevalla	69,6	70,9	68,5
Vänersborg	71,5	72,2	71,0

Hälsa kan ses som en möjlighet att uppnå det goda och det man vill, i livet. Att ha en meningsfull sysselsättning och fritid med möjligheter till natur- och kulturupplevelser, god ekonomi, bra boende och trygg miljö, goda sociala relationer och bra levnadsvanor, betyder en inverkan av många aktörer.

Inte minst gäller detta kommuner och landsting i fråga om att skapa goda förutsättningar för alla, inte minst personer med nedsatt hälsa och funktionsnedsättning.

Psykiskt välbefinnande

Psykisk ohälsa är ett begrepp som innefattar en rad olika aspekter av psykiska problem, allt från problem som trötthet, oro och ångest till depression och andra manifesterade psykiska sjukdomar som schizofreni.

	Psykiskt välbefinnande Andel (%) med nedsatt psykiskt välbefinnande, 18-80 år, 2006-2008		
	Totalt	Män	Kvinnor
Riket	17,7	14,3	20,5
Munkedal	15,8	10,2	20,2
Färgelanda	18,5	15,8	20,7
Lilla Edet	17,5	15,2	19,3
Trollhättan	18,7	17,3	19,8
Uddevalla	15,6	13,2	17,6
Vänersborg	16,9	14,4	19,0

En trygg uppväxtmiljö och möjlighet till en bra skolgång, kan förbereda barn och unga på livet och dess händelser. Att sedan skapa förutsättningar för de unga att komma in i vuxensamhället med arbete och delaktighet, är mycket viktigt för det psykiska välbefinnandet. Ekonomiska neddragningar inom skola och omsorg är faktorer som minskar möjligheterna till god psykisk hälsa bland barn, unga och deras föräldrar. Här har kommunerna ett särskilt ansvar. Både

2009-10-08

kommuner och landsting har som arbetsgivare en viktig roll när det gäller arbetsklimat och arbetsrelaterad stress.

Behörighet till gymnasieskolan

Personer med lång utbildning har oftare bättre hälsa än personer med kort utbildning. En god utbildning främjar bland annat möjligheten till vidare studier och ökade möjligheter i arbetslivet. Socioekonomiska förhållanden påverkar också människors hälsorelaterade levnadsvanor och livsvillkor, så att personer i mer gynnad ställning till exempel oftare har bättre levnadsvanor och bättre förutsättningar att göra hälsosamma val.

	Behörighet till gymnasieskolan Andel (%) elever med behörighet, 2008		
	Totalt	Män	Kvinnor
Riket	88,9	86,3	91,5
Munkedal	92,6	88,3	97,2
Färgelanda	92,2	87,0	96,7
Lilla Edet	80,4	78,8	82,4
Trollhättan	84,1	83,7	84,4
Uddevalla	88,9	87,0	90,9
Vänersborg	88,3	88,3	88,4

I sin roll som huvudman bedriver kommunen skolverksamhet. Kommunen ansvarar bland annat för planering och dimensionering av det kommunala skolväsendet samt för uppföljning, utvärdering, resursfördelning och utveckling i de skolor kommunen bedriver. Kommunen har alltså huvudansvaret för elevernas färdigheter. I en del kommuner har man startat verksamhet med läxhjälp, både via skolan, bibliotek och Internet.

Fallskador bland personer 65 år och äldre

Falolyckor är den vanligaste olycksorsaken i Sverige och äldre personer är speciellt drabbade.

	Fallskador Antal personer 65 år och äldre vårdade i slutenvård per 100 000, 2007		
	Antal personer 65 år och äldre, vårdade i slutenvård per 100 000 inv., 2007	Män	Kvinnor
Riket	2694	1935	3284
Munkedal	2306	2115	2481
Färgelanda	2805	2823	2787
Lilla Edet	2498	2372	2618
Trollhättan	2756	2040	3318
Uddevalla	2740	1934	3358
Vänersborg	2471	3072	4967

Kommunens roll i det förebyggande arbetet finns bland annat inom omsorgsverksamheten, både när det gäller näringsriktig kost men också genom att främja förutsättningarna för fysisk aktivitet och utvistelse. Studier har visat att även mycket gamla personer kan träna upp sin fysik och sin balans. Likaså är det viktigt med en bra utemiljö med snöröjning, god belysning,

2009-10-08

viloställen etc. där äldre personer ofta rör sig. Genom att göra ”skyddsronder” hos de boende som är anslutna till den kommunala hemtjänsten, kan många fallolyckor undvikas. Många kommuner har inrättat ”fixar-tjänster” där man erbjuder hjälp med att till exempel byta gardiner och glödlampor, för att på så sätt minska fallrisken för de äldre. Fallolyckor är vanliga inom vården och omsorgsboenden och både kommuner och landsting har här ett ansvar att arbeta förebyggande. Att se över medicinering är också viktigt eftersom många läkemedel kan orsaka yrsel och risk för att ramla.

Fysisk aktivitet

Fysisk inaktivitet finns med på WHO:s lista över de 7 största riskfaktorerna när det gäller sjukdomsburda, för både män och kvinnor.

	Fysisk aktivitet Andel (%) fysiskt aktiva minst 30 min. per dag, 18-80 år, 2006-2008		
	Totalt	Män	Kvinnor
Riket	64,2	65,0	63,5
Munkedal	66,6	67,1	66,3
Färgelanda	64,7	66,0	63,5
Lilla Edet	64,5	65,0	64,0
Trollhättan	62,9	63,6	62,4
Uddevalla	64,7	66,2	63,5
Vänersborg	66,1	68,1	64,5

Exempel där kommunerna har möjlighet att påverka är att ge utrymme för daglig fysisk aktivitet inom barnomsorgen och skolan. Att utforma skolgårdar och lekparkar till säkra och trygga miljöer som inbjuder till lek och rörelse, är viktigt. Flera kommuner har haft projekt där skolbarn ska gå och cykla till skolan via trygga miljöer, istället för att bli skjutsade. Detta ger både en säkrare trafikmiljö med mindre antal fordon i skolans närhet och ökad fysisk aktivitet för barnen. Skolan har också en roll i att utbilda eleverna i hälsa och hälsofrämjande.

Skolhälsovården har ett ansvar för det förebyggande arbetet inom skolan. Det finns många kommunala idrottsplatser och motionsanläggningar som är viktiga för att ge möjlighet till fysisk aktivitet.

Att främja äldres möjligheter till daglig aktivitet och utevistelse är också angeläget. Detta kan ske genom att skapa grönområden i närheten av bostäderna och genom att skapa en trygg och säker miljö för gamla och rörelsehindrade.

Matvanor – frukt och grönt

En väl sammansatt och näringsriktig kost främjar hälsan, lågt intag av frukt och grönt finns med på WHO:s lista över de 7 största riskfaktorerna när det gäller sjukdomsburda. Den nationella rekommendationen är att äta frukt och grönt minst 5 gånger per dag.

2009-10-08

	Matvanor - frukt och grönt Andel (%) som äter frukt och grönt minst 5 ggr per dag, 18-80 år, 2006-2008		
	Totalt	Män	Kvinnor
Riket	9,5	4,7	13,6
Munkedal	9,8	4,3	14,2
Färgelanda	7,2	4,4	9,5
Lilla Edet	8,4	4,0	12,1
Trollhättan	8,7	3,4	12,6
Uddevalla	8,1	2,4	12,6
Vänersborg	8,2	5,4	10,5

Skolan och omsorgsverksamheterna, inklusive hälso- och sjukvården, har ett ansvar för att servera god och näringsriktig mat till elever, brukare och patienter. Att erbjuda ett bra utbud av näringsriktiga produkter i barns miljöer är särskilt viktigt.

Fetma

Viktgränser för under- respektive övervikt och fetma har definierats av WHO. Fetma återfinns bland de fem främsta riskfaktorerna för förlorade friska levnadsår, enligt WHO.

	Fetma Andel (%) med fetma 18-80 år, 2006-2008		
	Totalt	Män	Kvinnor
Riket	12,4	12,0	12,7
Munkedal	14,0	12,5	15,2
Färgelanda	13,8	14,1	13,5
Lilla Edet	15,7	15,5	15,8
Trollhättan	13,0	12,4	13,5
Uddevalla	13,0	13,6	12,5
Vänersborg	11,5	10,4	12,3

Att informera och ge förutsättningar för goda kostvanor och främja fysisk aktivitet är angelägna uppgifter för kommunerna och landstingen. Inte minst gäller det i miljöer där barn, ungdomar och gamla befinner sig. Här har förskola, skola och omsorgsverksamhet en viktig roll.

Tandhälsa

	Tandhälsa Andel (%) med god självskattad tandhälsa, 18-80 år, 2006-2008		
	Totalt	Män	Kvinnor
Riket	72,4	69,8	74,6
Munkedal	71,5	70,6	72,3
Färgelanda	69,7	66,0	72,8
Lilla Edet	72,3	70,3	73,9
Trollhättan	74,9	71,1	77,7
Uddevalla	74,8	72,9	76,3
Vänersborg	76,3	73,0	79,0

2009-10-08

Att skapa goda miljöer ur tandhälsosynpunkt, till exempel god kosthållning är särskilt viktigt inom skolor och omsorgsverksamhet. Utbudet på skolcaféer är en ständig källa till diskussion.

Rökvanor och lungcancer

Rökning är den enskilt största riskfaktorn för sjukdom och förtida död i västvärlden idag. Mammans rökfrihet under graviditet och spädbarnstid, ger barnet bra förutsättningar för en god och hälsosam uppväxt. Mellan 80 och 90 procent av alla lungcancerfall orsakas av rökning.

	Rökvanor Andel (%) dagligrökare, 18-80 år, 2006-2008			Rökande blivande mammor Andel (%) rökare vid inskrivn. till mödrahälsovården (gravv. 8-12), 2005-2007	Lungcancer Antal insjuknade i lungcancer per 10 000, 2005-2007	
	Totalt	Män	Kvinnor		Totalt	Män
Riket	14,4	12,8	15,7	7,1	3,8	3,1
Munkedal	15,3	11,9	18,0	9,1	4,9	4,8
Färgelanda	14,4	12,5	16,1	11,4	2,6	5,9
Lilla Edet	17,3	15,2	19,0	14,9	5,9	1,1
Trollhättan	15,4	14,1	16,4	9,7	4,8	3,0
Uddevalla	14,7	11,4	17,2	7,3	2,8	2,7
Vänersborg	16,1	12,1	19,4	10,5	4,2	3,2

Notera att underlaget när det gäller rökande blivande mammor och lungcancer är litet vilket innebär osäkra siffror framför allt för de små kommunerna.

Det är ovanligt att ungdomar börjar röka efter 19 års ålder. Därför är det tidiga förebyggande arbetet av största vikt. Barnomsorg och skola har en särskilt viktig roll i det förebyggande tobaksarbetet. Att se till att tobakslagen efterlevs, både vad gäller försäljning och för näringsställen, är viktiga insatser på den kommunala sidan. Upprättande av kommunala handlingsplaner, samarbete med andra aktörer som studieförbund, idrotts- och frivilligorganisationer, arbetsförmedling med flera, främjar det tobaksförebyggande arbetet.

Hjärtinfarkt

Hjärt-kärlsjukdomar är fortfarande ett av de största folkhälsoproblemen i Sverige, även om dödligheten minskat kraftigt under de senaste åren.

	Hjärtinfarkt Akut hjärtinfarkt, attacker per 100 000, 20 år och äldre, 2002-2006		
	Totalt	Män	Kvinnor
Riket	582,3	802,4	412,1
Munkedal	663,3	970,7	404,4
Färgelanda	755,5	999,6	528,1
Lilla Edet	592,5	842,5	380,1
Trollhättan	637,9	881,9	437,1
Uddevalla	623,7	805,3	469,5
Vänersborg	580,4	819,0	390,3

2009-10-08

Kommunerna har en roll inom till exempel skola och omsorgsverksamhet för att främja fysisk aktivitet, goda matvanor och tobaksfria miljöer. Kommuner och landsting har också en arbetsgivarroll där det förebyggande arbetet viktigt. Till exempel genom ett aktivt friskvårdsarbete och rökslutarstöd för medarbetarna.

Riskabla alkoholvanor

Omfattande alkoholkonsumtion återfinns bland de fem största riskfaktorerna för förlorade friska levnadsår, enligt WHO:s beräkningar. Under de senaste 10 åren har den uppskattade totala alkoholkonsumtionen i Sverige ökat med drygt 30 procent och mellan 5 och 10 procent av befolkningen beräknas vara alkoholberoende.

	Riskabla alkoholvanor Andel (%) med riskabla alkoholvanor, 18-80 år, 2006-2008		
	Totalt	Män	Kvinnor
Riket	13,1	17,1	9,7
Munkedal	13,3	16,6	10,7
Färgelanda	14,0	19,8	9,0
Lilla Edet	13,1	19,9	7,5
Trollhättan	13,2	17,9	9,6
Uddevalla	12,3	16,0	9,4
Vänersborg	13,2	16,8	10,3

Kommunerna har en viktig roll i det alkoholförebyggande arbetet, till exempel för tillsyn av åldergränser, utskänkningstillstånd och förebyggande arbete i skolan. Det är också viktigt att erbjuda drogfria fritidsaktiviteter för ungdomar. Socialtjänstlagen stadgar om socialnämndens ansvar när det gäller att förebygga missbruk. Stöd till barn med missbrukande föräldrar och föreningar mot missbruk, är andra områden där kommunen kan ses som en aktör.

Tonårsaborter

I takt med att medelåldern för förstföderskor har stigit, har också andelen tonåringar som avslutat graviditeten med abort ökat.

	Tonårsaborter
	Antal aborter för kvinnor yngre än 19 år per 1 000 kvinnor 15-19 år, 2006-2008
	Totalt
Riket	24,3
Munkedal	21,3
Färgelanda	13,0
Lilla Edet	27,8
Trollhättan	26,7
Uddevalla	27,1
Vänersborg	21,5

Skolan har en mycket viktig roll i att utbilda både lärare och elever om en säker och trygg

2009-10-08

sexualitet. Kommunerna har också ett ansvar i det förebyggande arbetet för olika ungdomsverksamheter, till exempel på fritidsgårdarna, samt tillsammans med landstingen/regionerna ansvar inom ungdomsmottagningarna.

Bakgrundsvariabler

Bakgrundsvariabler är sådana som visar kommunernas struktur och befolkning. De har stort inflytande på folkhälsan, många är politiskt påverkbara. Variablerna kön, medelålder, utrikes födda, utbildning, inkomst, förvärvsintensitet och barnfattigdomsindex redovisas för att ge möjlighet att ställa resultaten i relation till de olika bakgrundsvariablerna.

	Kön Andel (%) kvinnor, 2008	Medel- ålder (år) 2008	Utrikes födda Andel (%) utrikes födda, 2008	Utbildning Andel (%) med eftergymnasial utbildning, 16-74 år, 2008	Inkomst Median- inkomst 1 000 kr, 2007	Förvärvs- intensitet Andel (%) förvärvs- arbetande, 20-64 år, 2007	Barnfattigdoms- index Andel (%) barn i hushåll med låg inkomst eller socialbidrag, 2002-2006
	Totalt	Totalt	Totalt	Totalt	Totalt	Totalt	Totalt
Riket	50,3	41,0	16,4	30,9	215,3	77,9	11,8
Munkedal	49,0	43,7	8,7	16,7	195,8	78,3	13,7
Färgelanda	48,1	43,7	8,0	16,2	195,7	79,7	11,8
Lilla Edet	48,5	41,1	15,5	16,5	213,4	77,6	12,1
Trollhättan	49,8	40,4	19,0	27,1	216,7	77,5	13,5
Uddevalla	50,5	41,7	13,0	26,7	211,0	78,8	10,4
Vänersborg	50,2	42,1	9,7	26,5	216,6	81,0	8,3

Kort sammanfattning med kommentar

Uddevalla har genomgående placerat sig i den mittersta, gula, zonen i jämförelse med andra kommuner. Detta innebär att vi ligger ganska nära rikets snitt när det gäller folkhälsa utifrån de indikatorer som valts ut för Öppna jämförelser. Detta innebär tyvärr inte att alla våra invånare ligger samlade kring snittet. Vi vet från andra undersökningar/statistik att skillnaderna inom vår kommun är stora, en stor andel har det mycket bra men det finns också grupper i Uddevalla kommun som har det betydligt sämre.

Utifrån det nationella målet om en god hälsa för hela befolkningen bör vi se en utmaning i att arbeta för att förbättra hälsan för dem som har det sämst likväl som att förbättra den genomsnittliga hälsan.

Vid frågor kontakta gärna mig!

Ylva Bryngelsson
Utvecklare Folkhälsa

.....
Kommunledningskontoret
Uddevalla Kommun
Tel: 0522-69 61 48
Mobil: 070-62 45 034
ylva.bryngelsson@uddevalla.se